

Učiteljski tovariš

Stanovsko političko glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveita«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nepriljubljenih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Din. za inozemstvo 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list a članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 3112

Pred glavno skupščino

Z našim uedinjenjem so začutili naši stanovski borci potrebo, ustanoviti stanovsko organizacijo, ki naj objame vse narodno učitelstvo in ga združi v duhu državnega, narodnega in stanovskega edinstva, in tako osnuje temelje za uspešno prosvetno, kulturno in socialno delo v stanu samem, kakor tudi med narodom. Ti borci za naše stanovsko udruženje so dobro vedeli, da potrebuje stan, ki mora zidati temelje narodovi kulturi, močno organizacijo, močno oporo, da bo mogel z uspehom izvršiti vzvišene naloge, pa tudi ščititi in braniti interese svojega članstva.

Po težkih borbah je bilo osnovano naše Udruženje, a na žalost so se že od vsega početka pojavljale in njemu motnje in nesoglasja, ki so ovirale uspešno delo in povoljen razmah. Vse te borbe pa niso bile načelnega značaja, niti programatične, marveč največkrat osebne, podpirane od raznih političnih grup.

Da je bil položaj v našem udruženju od vsega početka težak, se ne smemo in ne moremo čuditi, ako pomislimo, da je učitelj, posebno oni med narodom, pogostokrat edini intelektualni in duševni delavec, ki je moral hčeš nočeš vsled obstoječih razmer posesti intenzivnejše v politiko. Povsem naravno je, da so razboritejši in ognjeviteljski zanesli politične in tudi osebne zadeve v Udruženje, kar se je posebno opazilo na burnih skupščinah, ki jih je javnost kritikovala. V takem stanju Udruženje ni moglo dosežati popolnih, vendar je kljub vsem težkostim doseglo lepe uspehe za stan, kakor tudi za prospeh narodne šole.

Prišel je zlom političnih strank in zlih vplivov na stanovsko organizacijo, prišla je nova ureditev države po banovinah, kateri ureditvi je sledila tudi razdelitev sekcij v našem Udruženju. Prenehale so stare politične grupacije in borbe, učitelstvo se je oddahnilo v trdni veri, da je zanj nastopil čas mirnega in plodnega dela, da so za večno minile borbe, ki so mu zadale toliko zla in škode.

Mesto mirnega dela in intenzivne skrbi za prospeh šole in stanu so se v Udruženju ponovno pojavile motnje, ki so izzvale ne ljube borbe na letnih skupščinah, od katerih je bila najburnejša in za ugled učitelstva najporaznejša zadnja v Ljubljani. Trdno smo bili uverjeni, da se bo baš v Ljubljani doseglo pomirjenje in se bo naša trdna baza za nadaljnjo, povoljno utrjevanje smernic za delo v organizaciji.

Poostrena nasprotstva vsled nekritičnih izjav in raznih člankov so stanje tako poostriila, da je bilo onemogočeno vsako delo. Po neuspešni končani skupščini je nastalo nekako medvladje v znamenju konferenc in pogajanj glede pravil, načina glasovanja, pravilnika, osebe predsednika in za vse mogoče manj aktualne zadeve.

Nešteto krat je dokazano, da je vse jugoslovansko učitelstvo prožeto iskrenega državnega čuta in neomajane ljubezni do svojega naroda. Vsi vemo, čutimo in delamo v trdni zavesti, da je en kralj, en narod in ena skupna država naša sreča in naš spas. Na čelu in v vodstvu naše organizacije hočemo zato osebe, ki bodo prožete s temi idejami, poštene in značajni, sposobni in delavljivi, za koristi stanu, šole in narodne izobrazbe. Takih mož hočemo in le za take morejmo glasovati naši delegati, odločno pa odkloniti in zavrniti vsakere mahinacije, pa naj pridejo od katerikoli strani.

Zavedamo se, da smo utrpeli v času razdora in brezplodnih prerekanj dovolj škode in, da sedanji časi niso zato, da se bore posamezne skupine in poedinci na škodo ugleda našega vzvišenega stanu. Dovolj smo že izgubili dragocenega časa, dovolj ugleda in materialnih dobrin, zato hočemo miru in dela.

Naš zakon o narodnih šolah, osnova za naše uspešno delo v šoli, nujno potrebuje pravilnika.

Učni načrti so na dnevnem redu. Rešuje se važno vprašanje, ki ima nalogo usmeriti za več let naše šolstvo in to brez sodelovanja našega Udruženja kot predstavnika onih delavcev, ki so poklicani in odgovorni oblastem in narodu za uspehe in neuspehe.

Bremena, ki so naložena na ramena učitelstva v šoli, posebno pa na polju narodnega izobraževanja, so težka in odgovorna. Če hoče učitelj izvršiti svoje poslanstvo vztrajno in uspešno, je potrebno, da se zasidra in ukorenini v svojem službenem kraju, da spozna vse prilike in okoliščine, ki njegovo delo pospešujejo ali ga ovirajo. Da more ta položaj proučiti, mu je nujno potrebna stalnost. Brez stalnosti ne more biti povoljnih in trajnih uspehov. Le oni učitelj, ki ga je narod spoznal in vzljubil in vidi v njem svojega učenika in vodnika, ima vanj zaupanje, bo

dosegel v polni meri to, kar želi in kar od njega zahtevata narod in država.

Pri tem pa mora uživati učitelj pri svojem delu, ki ima vse polno opazovalcev, kritikov in sodnikov, popolno zaščito. Današnji disciplinski predpisi učitelstva ne morejo zadovoljiti in mu tudi niso v pomoč pri njegovem udejstvovanju. Zbog našega eksponiranega stališča je treba učitelstvu takih disciplinskih predpisov, da se bo na podlagi njih lahko branilo in zastopalo svoje koristi.

Naš učiteljski naraščaj čaka na delo, narodni podmladek na pouk in izobrazbo. Obojim je treba dati, kar žele in potrebujejo. Nujna mora biti skrb našega Udruženja, da se otvorijo tam kjer je potreba nove šole in da se razbremenene prenapolnjeni razredi. V učiteljskih vrstah se ni nadprodukcije in je tudi kmalu ne bo, ako se pristopi k ureditvi naše šole po zahtevah zakona o narodnih šolah.

Učiteljica je bila in je še danes, pa naj je poročena in neporočena, naša vrla sodelavka, zato zasluži za svoje delo, ki ga vrši povsem vzporedno s svojimi kolegi neokrnjene prejemke. Med učitelstvom, ki deluje med narodom je nad polovico učiteljic, od teh dobršen del poročenih. Ocena vsega učiteljskega šolskega in izvenšolskega dela je povoljna in celo odlična. To znači, da gre priznanje za uspeh enako njim, in ni povoda odstopiti od načela: za enako delo, enako plačilo.

Poročilo o delu glavnega odbora JUU v l. 1933/34.

»Narodna prosveta« št. 4 in 5 od 4. avgusta t. l. priobčuje poročilo o delu glavnega odbora JUU, ki ga v celoti priobčujemo:

Ne spuščamo se v ocenjevanje vzrokov, ker v sedanjem momentu ne smatramo to za oportuno, kakor tudi ne smatramo za oportuno podajati samokritiko svoje smeri in opredeljevanja v tej burni fazi življenja našega udruženja, pač pa moramo konstatirati dejstvo, da v preteklem poslovnem letu ni moglo biti radi močnih notranjih trenj in konfliktov govora o večjem načrtnem delu, nego so se odpravljali le dnevnih posli. Razume se, da je to vplivalo tudi na avtoritativno pozicijo udruženja med članstvom, kakor tudi na zunan pred širšo publiko in pred predpostavljanimi. Iz istih razlogov ni mogla biti naša konzulativna vloga, kakor tudi zavzemanje stališč v naših prosvetnih in stanovskih problemih kompaktno in edinstveno, marveč posamezno in brez skupno odredene smeri in zato manj uspešno.

Zaradi tega prosimo, da se to poročilo o delu v preteklem letu, ki ga želimo podati verno in objektivno, ocenji po možnostih in pogojih, pod katerimi se je delovalo.

Organizacija.

Naša organizacija je tudi pod temi zelo nepovoljnimi pogoji obdržala svoje številčno stanje ter ga celo nekoliko povečala. Navzlic temu, da so notranja trenja delovala zelo negativno na vpis članstva, je vendarle zmagała pozitivna in čvrsta vera, da se bosta vrnila v udruženje sloga in sporazum in s tem tudi moč in ugled Udruženja.

Danes izgleda številčno stanje članstva po posameznih sekcijah sledeče:

Pregled sreskih učiteljskih društev po banovinskih sekcijah 1933/34.

Sekcije	Število sreskih društev	Vpisani članov	Številčno stanje učiteljskega 1934.
1. Beogradska	3	443	629
2. Dravska	34	3158	3899
3. Drinska	29	1480	1883
4. Dunavska	51	3681	4902
5. Moravska	35	1628	2255
6. Primorska	12	526	1369
7. Savska	58	3656	4737
8. Vardarska	35	1758	2542
9. Vrbaska	17	637	866
10. Zetska	26	1246	1615
Skupaj	300	18213	24697
Preteklo leto je bilo	284	17367	—
Za leto 1933/34	300	18213	24697
Razlika	+16	+847	—

Primerjalna tabela 1932/33 1933/34

Sekcije	Število sreskih društev	Številčno stanje članstva	Število sreskih društev	Številčno stanje članstva
1. Beogradska	3	424	3	443
2. Dravska	33	3223	34	3158
3. Drinska	28	1469	29	1480
4. Dunavska	50	3665	51	3681
5. Moravska	35	1510	35	1628
6. Primorska	13	564	12	526
7. Savska	60	3740	58	3656
8. Vardarska	33	1676	35	1758
9. Vrbaska	18	634	17	637
10. Zetska	25	1141	26	1246

Šolsko delo je narodnemu učitelju točno začrtano z zakonom o narodnih šolah in z učnimi načrti. Ne tako na polju narodnega izobraževanja. Bodoče vodstvo našega Udruženja bo imelo važno in hvaležno nalogo, sodelovati pri osnutku projekta za udejstvovanje učitelstva na polju narodnega izobraževanja. Prav tako, kakor šolsko delo, mora biti učitelju jasno začrtano izvenšolsko udejstvovanje, mu točno določen delokrog, pa tudi zaščita.

Vse te naloge, ki jih je dosedanje vodstvo v zadnjem času vsled notranjih borb prezrlo ali se za nje ni zadostj brižno zavzelo, čakajo novega vodstva naše skupne organizacije. Treba bo mož dela in vztrajnosti, zato pa je dolžnost naše delegacije, da glasuje le za osebe, ki nudijo polno garancijo za bodoče delo. Verujemo v pravo stanovsko zavest in ponos, prepričani smo, da hoče ogromna večina jugoslovanskega učitelstva postaviti našo organizacijo na zdravo bazo nacionalne in stanovske zavesti. Prepričani pa smo tudi, da je v naših vrstah dovolj krepkih in deloljubnih osebosti, ki bodo v polni meri izvršile poverjeno jim nalogo.

Delegati, v vaših rokah je bodočnost naše organizacije, naše stanovske zavesti in našega ponosa, pa tudi naše šole in koristi našega naroda. Odločite se za moč, ki bodo odločno in požrtvovalno zastavili svoje sile in zmožnosti v prid stanu, napredka šole in blaginje države.

Kot se razvidi iz gornjih tabel se številčno stanje našega članstva od leta do leta povečava, vendar moramo konstatirati, da je v vsej državi še precej nevlanjenega učitelstva.

Naši napori morajo biti usmerjeni v prvi vrsti v to, da se po možnosti vse učitelstvo včlani ter deluje in vpliva na dviganje ugleda našega udruženja.

Dasiravno so se vsa sreska društva bavila in interesirala tudi z našimi težkimi notranji razmerami, vendar so se mnoga bavila s svojimi strokovnimi in stanovskimi vprašanji. Obžalovati je le, da ostanejo mnoga predavanja in vse delo za širši učiteljski krog neopazena v društvenem arhivu. Mnogo bolj bi bilo, da bi se ta predavanja napisala vedno v duplikatu in bi se vedno poslal po en izvod centralni upravi, da ga po oceni eventualno uporabi v naših listih in vsekakor tudi honorira. Na ta način damo pobudo za zdravo tekmovalno in selekcijsko najbolj izmed naše mladine. Ravno tako imamo na mnogih krajih glasbene, diletantske in druge odseke, ki odlično delujejo, in ki jih je treba povsod forsirati. Naši sekcijki odbori bi imeli nalogo vse to podpirati in spodbujati k delu.

Potrebno bi bilo, da one naše sekcije, ki do sedaj še niso, započnejo z akcijo za zidanje lastnih domov. V tem pogledu so nekatere sekcije dosegle zavidanja vredne rezultate, a obstoja tudi možnost, da dosežejo to tudi ostale.

Novi glavni odbor bo moral smarati kot eno od svojih prvih dolžnosti, da to delo forsira in organizira.

Seje glavnega odbora.

Večina dela letošnjih sej glavnega odbora je obstojala v reševanju našega notranjega

problema in je to delo širšim vrstam našega članstva znano. Iskal se je izhod iz teže situacije, iskala se je sloga in sporazum. Glavni odbor se ne čuti pozvan, da ocenjuje sam svoje delo za konsolidacijo razmer v udruženju, to so že naredila naša sreska društva in sekcije in zadnjo besedo o tem našem delu bo izgovorila naša glavna skupščina.

Posredovanja izvršnega odbora na zahtevo sekcij:

V vprašanih splošnega značaja	15
V osebnih vprašanih	223
Na osnovi privatnih pism	303
Vseh predmetov	541

Listi.

Težka situacija v našem Udruženju je vplivala zelo nepovoljno tudi na naše liste. Naklada je padla in tudi plačevanje je bilo zelo slabo, tako, da imamo po priobčenem obračunu na »Narodni prosveti« in »Učitelju« občuten deficit, a pri »Jugoslovenčetu« majhen deficit. Dolg naročnikov pa znaša nad 1.000.000 Din. Ako se more za tako stanje upoštevati izgovor naših članov, da je to nastopilo zaradi omajane vere v naše udruženje, potem je treba danes storiti vse, da novi odbor to težko dediščino čim prej likvidira. To se mora storiti čim prej, kajti uspešna likvidacija teh dolgov bi pomenjala za naše udruženje občuten skok v višino ne samo v gnotnem, pač pa tudi v avtoritativnem pogledu. Gnotno bi se udruženje okrepilo v toliko, da bi vse članstvo prav hitro občutilo vidne koristi. Mnogi, sedaj neizvršljivi naši načrti bi postali v bližji bodočnosti mogoči in izvršljivi. Ampak za to je potreben skupen in složen napor, krepka disciplina, pričenši pri poedinu in sreskem društvu, preko sekcij do glavnega odbora. Verujemo v sloga in verujemo tudi, da more sloga doseči vse.

Administracija.

V tajništvu udruženja dela poleg tajnika tudi pomočnik. To je potrebno z ozirom na vse večji obseg dela, intervencij in korespondence. V kolikor se bo delo pomnožilo, ni izključeno, da bo potrebna nastavitve tipkarije. Najresnejše delo opravljajo štirje upravni listov. To delo je veliko in zelo važno. Vse vključbe in ekspedicije listov se mora vršiti točno in o pravem času. Poleg tega imamo ekspeditorja, katerega dolžnost je, da drži v redu zalogo.

Dom in knjižnica.

Promet našega doma je velik in prinaša lepe dohodke. V domu se vzdržuje red in snaga, kakor pri pohištvu, tako tudi pri perilu. Knjižnica, ki v današnjih razmerah razpolaga le s skromnimi gnotnimi sredstvi, ni mogla mnogo narasti. Vendar se v okvirju teh sredstev vršijo nabavke.

Naše ustanove.

Od naših ustanov imamo omeniti tudi Jugoslovansko učiteljsko kreditno zadrugo. Ta sicer nima organske zveze z našim udruženjem, ampak se vodi pod našo streho in se nadejamo, da bo v bodočnosti vršila svojo misijo in nudila učitelstvu pomoč v nujnih primerih.

Končujemo to poročilo s proračunom in obračunom ter izvršujoč s tem svoj triletni mandat prosimo, da se to poročilo sprejme in da se nam da razrešnica.

Risarski tečaj za obrtno-nadaljevalne šole

Obrtno ris. tečaj, ki je trajal od 2. julija do 22. avgusta na sred. teh. šoli v Ljubljani, je obiskovalo 29 udeležencev, med temi so bile 3 tovarišice in sicer: Bandel Marija — Št. Vid n. Ljubljano, Berger Vinko — Toplice pri Zagorju, Bertonec Vlado — Maribor, Bizjak Mirko — G. Radgona, Flegar Avgust — Dob pri Vel. Laščah, Gerlanec Bogomil — Celje, Hajnšek France — Št. Jurij pri Celju, Hlebec Franja — Cerklje ob Krki, Iglar Jožica — Smartno pri Slovenjgradcu, Iglar Rajko — Slovenjgradec, Jereb Bogomir — Rajhenburg, Klun Franc — Zagorje, Knapič Viktor — Zalec, Kokotec Janko — Stara cerkev, Kus Bogomil — Št. Rupert, Laharnar Ivan — Dobrava, Oman Oto — Ljubljana, Prelog Mihael — Celje, Pretner Ivo — Dol pri Hrastniku, Rostohar Drago — Litija, Sancin Franc — Ptuj, Šlibar Anton — Sv. Gora pri Litiji, Šnuderl Ljubo — Braslovce, Šubert Lojze — Cerklje ob Krki, Taufer Venčeslav — Litija, Turk Stane — Metlika, Vidic Franjo — Smartno pri Litiji, Vilfan Maks — Metlika, Zemljic Branko — Celje.

Tečajniki smo stanovali ali v Akad. kolegiu ali privatno, nekateri pri znancih, nekaj se jih je pa vozilo z vlakom. Omenimo naj, da nas je bilo izmed 29 udeležencev iz sreza Celje 6. Navala v tečaj ni bilo, saj se pač ni lahko odločiti, da žrtvuje učitelj vse počitnice. Zato bi bilo prav umestno, da se prične prih.

leto tečaj že s 1. junijem, tako, da imajo tečajniki vsaj mesec dni počitnice. Po izjavah tečajnikov so znašali stroški posameznika pri največji štednji do 1800 Din, kar vsak v današnjih razmerah prav težko daje, posebno če pomislimo, da jih je bila večina poročenih in morajo tako voditi dvojno gospodinjstvo in plačevati dvojno stanarino. Ban. uprava je sicer tečaj tudi materialno podprla, da se je krila vsaj tretjina izdatkov. Tudi zbornica za TOI je prispevala vsakemu tečajniku po Din 100. Predavanja so se vršila dnevno od 8. do 13 ure, tu in tam tudi popoldan, ogledali smo si tudi plinarino, tob. tovarno in obrtno razstavo v Št. Vidu. Za starejšino tečaja je bil izvoljen tov. Gerlanec iz Celja, ki je skrbel, kolikor se je pač dalo in smelo, da so bili vedno vsi preskrbljeni s potrebščinami. Razrednik je bil g. dr. Kline, ki nam je bil tudi prav vedno na razpolago z nasveti in z vsem, v čemer nam je le mogel ugoditi. Tečaj je vodil načelnik VIII. odd. kr. b. uprave g. inspektor Presl, ki je skrbel, kolikor je največ mogel, da se je tečaj uspešno zaključil. Tečaj sam je trajal prav za prav do 22. avgusta, a smo uredili sporazumno z gospodi predavatelji tako, da smo ure od 14. do 22. avgusta nadoknadili že prej v popoldnevih. Res je bilo treba vztrajnosti in mnogo volje, saj vsi vemo, da smo prav potrebni oddiha počitnic, ki so tako često marsikomu v spodtiko. Kdor pa pozna delo narodnega učitelja,

ta ve, da učitelj neobhodno potrebuje svojstvo ter na njem delovalo s popolnim uspehom. Zato učiteljstvo narodnih šol s popolno upravičenostjo zahteva, da se mu tudi nadalje poveri ta naloga — in to tudi v mestih, posebno še zaradi tega, ker so strokovne šole v bistvu le metodično zaokroženi zaključek višje narodne šole.

2. Pouk na strokovno nadaljevalnih šolah naj se poveri izključno le učiteljstvu, ki je dovršilo tozadevne strokovne tečaje. Le v onih krajih, kjer še ni dovolj v strokovnih tečajih usposobljenega učiteljstva, se naj pritegne drugo učiteljstvo narodnih šol. Ni pa na mestu in iz socialnih ozirov demoralizujoče vpliva, da v krajih, kjer je dovolj učiteljstva iz narodnih šol, in tudi strokovno usposobljenega, poučujejo upokojenci. V tem oziru pričakuje in zahteva učiteljstvo s strokovnimi tečaji zaščite.

3. Telovadba je obvezen predmet v okviru urnika. V mnogih krajih se telovadba kot obvezen predmet, ali sploh ne poučuje, ali pa zelo neredno kot omalovažujoča postranska stvar, kar je v popolnem nasprotju s tozadevnimi predpisi. Tudi pouk telovadbe se naj vrši v zmislu pod točko 2.

4. Po § 296. zakona o obrtnih vzdržuje občine strokovno nadaljevalno šolstvo. Dosedaj je prispevala za to šolstvo v glavnem le ona občina, kjer je bil sedež šole. Ker pa obiskujejo te šole vajenci tudi iz drugih občin bi bilo na mestu, da stavijo vse občine v svoje proračune gotov znesek, ki ga naj procentualno določi kraljeva banska uprava, slično kakor se to že vrši za pospeševanje kmetijstva; oziroma naj prevzame vzdrževanje strokovnega šolstva banovina.

5. Nedeljski pouk je po zakonu o zaščiti delavcev protizakonit. Zaradi tega prosimo kr. bansko upravo, da izda tozadevne striktno odredbe, katerih krajevni činitelji ne bodo mogli po svoji volji briskirati. Š. Ljubo.

SKLEPI TEČAJNIKOV

1. a) V krajih kjer je najmanj 25 učencev naj se osnuje strokovno nadaljevalna šola z enim razredom. Učenci posejajo prvo leto prvi razred, drugo leto drugi razred, tretje leto tretji razred. Nato vstopijo novi učenci, ki enako obiskujejo šolo.

b) Dejstvo je, da je učiteljstvo narodnih šol organiziralo strokovno nadaljevalno šol-

stvo ter na njem delovalo s popolnim uspehom. Zato učiteljstvo narodnih šol s popolno upravičenostjo zahteva, da se mu tudi nadalje poveri ta naloga — in to tudi v mestih, posebno še zaradi tega, ker so strokovne šole v bistvu le metodično zaokroženi zaključek višje narodne šole.

2. Pouk na strokovno nadaljevalnih šolah naj se poveri izključno le učiteljstvu, ki je dovršilo tozadevne strokovne tečaje. Le v onih krajih, kjer še ni dovolj v strokovnih tečajih usposobljenega učiteljstva, se naj pritegne drugo učiteljstvo narodnih šol. Ni pa na mestu in iz socialnih ozirov demoralizujoče vpliva, da v krajih, kjer je dovolj učiteljstva iz narodnih šol, in tudi strokovno usposobljenega, poučujejo upokojenci. V tem oziru pričakuje in zahteva učiteljstvo s strokovnimi tečaji zaščite.

3. Telovadba je obvezen predmet v okviru urnika. V mnogih krajih se telovadba kot obvezen predmet, ali sploh ne poučuje, ali pa zelo neredno kot omalovažujoča postranska stvar, kar je v popolnem nasprotju s tozadevnimi predpisi. Tudi pouk telovadbe se naj vrši v zmislu pod točko 2.

4. Po § 296. zakona o obrtnih vzdržuje občine strokovno nadaljevalno šolstvo. Dosedaj je prispevala za to šolstvo v glavnem le ona občina, kjer je bil sedež šole. Ker pa obiskujejo te šole vajenci tudi iz drugih občin bi bilo na mestu, da stavijo vse občine v svoje proračune gotov znesek, ki ga naj procentualno določi kraljeva banska uprava, slično kakor se to že vrši za pospeševanje kmetijstva; oziroma naj prevzame vzdrževanje strokovnega šolstva banovina.

5. Nedeljski pouk je po zakonu o zaščiti delavcev protizakonit. Zaradi tega prosimo kr. bansko upravo, da izda tozadevne striktno odredbe, katerih krajevni činitelji ne bodo mogli po svoji volji briskirati. Š. Ljubo.

† General Rudolf Maister

V četrtek 26. julija t. l. je zadela jugoslovanski Maribor in ves naš narod nepričakovana, bridka in težka izguba: koščena smrtna roka je iztrgala iz naše sredine našega narodnega heroja in pesnika, generala Rudolfa Maistra. Še letos spomladi 29. marca, torej šele pred 4 meseci, je imenovan obhaja svoj 60. letnico in je ob tej priliki ves narod kar tekmoval v izražanju svojih čustev globoke hvalečnosti napram našemu velezaslužnemu jubilarju in željah, da ga Vsevišji še mnoga leta pusti med nami. Dasiravno nam je bilo znano, da je bil rahlejšega zdravja, vendar takrat nismo slutili, da bo par mesecev kasneje odšel od nas — za vedno!

Rudolf Maister je bil rojen dne 29. marca 1874. v Kamniku. Kot častnik je vstopil v vojsko in vedno odkrito in neustrašeno očitoval svoje slovensko pokolenje, zahajal je le v slovenske družbe, kar je za časa Avstrije v avstrijski častniški uniformi pomenilo biti pripravljen na vse, seve le na vse hudo! In to hudo ga je tudi zasledovalo na vseh njegovih avstrijskih službenih mestih. Slovenskim vojakom je bil vedno dobrodošen prijatelj in svetovalce.

»Sam Bog ga nam je o pravem času prinesel v Maribor,« tako je koncem vojne govorilo in še govori danes naše severno obmejno ljudstvo. V svojem dalekovidnem prosočnem duhu, s svojo sugestivno osebnostjo vplivnostjo in s svojimi izrednimi vojaškimi vrlinami ter s svojo brezprimerno odločnostjo

je tukaj po točno zasnovanem načrtu pripravil in izvedel ono veliko delo, s katerim je ovekovčel v naši slovenski in jugoslovanski zgodovini kot narodni junak naravnost legendarne tradicije! Sporazumno s takratnim mariborskim Narodnim svetom se je s 15 častniki in 87 vojakih polastil Maribora, sam se s karabinko na rami postavil na mariborski peron in prekrizal račune in načrte takratnega (nemškega) mestnega poveljnika Holika, ki je s svojimi častniki skoval načrt, po katerem bi pripadel Maribor Avstriji. Dne 1. novembra 1918. je padla meljska vojašnica v roke slovenskih vojakov pod poveljstvom stotnika Edvarda Vaupotiča. Po tej zasedbi so ostali Maister zvesti še naslednji slovenski častniki: Joža Malenšek, Franjo Luknar, Gustav Šilih, Lojze Malenšek in Metod Rakuša, razen zadnjega sami učitelji! S temi, nekaterimi podčastniki in 87 možmi je stotnik Vaupotič sestavljal prvo jugoslovansko stotnijo v Mariboru, imenoval njenim poveljnikom nadporočnika Jožka Malenška in to je bila prva posadka generala Maistra. Od Nar. sveta je bil major Maister imenovan za generala, in s tem višjim činom je zamogel krotiti nemške oficirje in ostale oblastnike. Dne 9. novembra istega leta je sredi priprav nemškega prevrata in nastopa nemških železničarjev v stavko izdal mobilizacijski ukaz. Dne 23. novembra je v zgodnjih urah razorožil »belo-zeleno« (nemško) gardo v infanterijski dravski vojašnici in zasedel Špilje ter vso severno jezikovno mejo od Radgone do Dravograda, po deželi pa dal osnovati Narodne straže.

Nikjer nisi silila v ospredje, ničesar nisi zahtevala zase; skromna, nesebična, delavna in vestna, si vselej do pičice natančno izvršila svojo dolžnost, čeprav ti je bilo marsikdaj hudo in si zlasti zadnje čase večkrat potožila, da ti postaja breme pretežko. Nisi živela samo šolskim otrokom in raznim družtvom, — ne, Milka, dokoli se je zatekel k tebi, za vsakega si imela odprto srce in odprte roke. Ni bilo potrebnega bolnika, ni bilo lačnega, ne raztrganega, ni bilo bednega in od vseh pozabljenega, ki bi ga bila ti prezrla. Vsem si dajala po svojih močeh, pa če bi bila morala sebi pritrgeti. Ni ti bilo žal truda, ne časa, ne sredstev, če si videla, da lahko pomagaš in dobro storiš. — Kako lepo si se zavzela za svojo nečakinja! Otroka, sirota si jo vzela k sebi in ji nadomestovala mater in očeta. In ko je odrasla in si ustvarjala svojo življenjsko srečo, ne bi bila mogla mati boljše poskrbeti zanj, kot si to storila ti. Tudi tvoja sestra je našla pri tebi toplo zavetje. Zato, Milka, če je danes solznih toliko oči, veruj, da so te solze odkritosrčne.

Ko tebe že davno več ne bo, bo še živel spomin na tvoje usmiljeno srce, na tvojo gostoljubnost, na tvoje delavne in radodarne roke.

Poslavljam se od tebe tudi v imenu tiste blage starke, tvoje dobrotnice iz otroških let, ki danes joče bridke solze tam daleč v Gorici, ker ji ni bilo mogoče dobiti potnega dovoljenja, da bi prihitela in te spremljala na tvoji zadnji poti. Revica je upala, da ji boš v oporo na stara leta, pa je morala doživeti, da legaš pred njo v grob.

Milka, malo dobrega ti je dalo življenje, za marsikaj te je usoda prikrajšala. A ti si storila toliko dobrega. Zato vem, da ti ločitev ni bila težka, saj so šla tvoja dobra dela pred teboj. Vem, da je tvoj obračun z večnim sodnikom lahek in da ti je sodba mila. Pojdi po plačilo, ki si ga v tako obilni meri zaslužila! Naj ti bo lahka zemlja!

Zdravo Milka in zbogom!

Zinka.

Imel je točno izdelan načrt vojaškega pohoda na Koroško z zasedbo Celovca, žal so mu to naši takratni voditelji v Ljubljani preprečili. Ko je pričela koroška »Volkswehr« razsajati po Koroški je skupno z generalom Smiljaničem posegel v ofenzivo tudi general Maister in prodiral od vzhodne strani v smeri Dravograd—Št. Pavel. Ves ta vojaški uspeh pa je uničil nesrečni plebiscit, kojega pripravam v Podjuni je bil iz Velikoveca duša in vodja zopet general Maister. Od 1. 1921. do 1923. pa je deloval kot predsednik razmejnitvene komisije med našo državo in Italijo.

General Maister ni bil le vojak, marveč se je že od svojih mladih nog udeleževal tudi kot pesnik ter pod imenom »Vojanov« priobčeval svoje pesmi v raznih književnih listih. Izdal je zbirki svojih pesmi »Poezije« in nazadnje »Kritika mojih«. Ljubil in cenil je knjigo nad vse, zanj je žrtvoval vse, zbiral književne raritete po graščinah, župniščih, zapuščinah itd. Tako si je osnoval privatno knjižnico, ki ji po obsežnosti in vzorni urejenosti daleč na okoli ni para.

Zadnja leta je pisal svoje največje delo: Zgodovino mariborskega prevrata in koroških bojev. To delo je po večini dovršil, manjkajoče bodo sklenili po njegovih beležkah naši zgodovinarji in upamo, da bo to delo vsaj zdaj po njegovi smrti našlo založnika, delo s krvjo in vendar z zlatimi črkami zapisane zgodovine našega severnega narodnega rešenja — izpod meča in peresa rešitelja samega!

Ne le velik kot vojak — narodni junak in pesnik, izredno velik je bil pa general Maister tudi kot človek. Njegov nastop je vidno na zunaj odkrival njegovo iskreno sočutje, visoko sočloveško voditeljsko osebnost in iskreno notranjost! Značajnost, odločnost in doslednost so bile kulminirajoče lastnosti tega moža, kakršnih zaznamujemo danes le malo med nami.

Leta 1923. je bil upokojen, za svoje zaslugе imenovan za častnega adjutanta Nj. Vel. kralja in odlikovan z visokimi redi ter je kot upokojenec živel v Mariboru, kjer je bil do svoje smrti duša vsega narodnega življenja.

Lansko leto je z velikim navdušenjem sprejel resolucijo severnega obmejnega učiteljstva glede potrebe in priprave koncentracije vsega obmejnega narodno-obrambnega ter sploh nacionalnega in gospodarskega dela, pripravljaj je za to akcijo in tozadevno se pripravljajočo anketo v skupnem posvetovanju z učiteljstvom in ostalimi narodnimi delavci prve temeljne smernice. In njega, na katerega smo pri tej težki akciji stavili vse svoje glavne upe in nade vsi, osobito učitelji, ni več in ne bo več!

Dragi g. general, ljubi prijatelj moj in naš! Nimamo te več! Leta 1917. sem te zvalil v Slov. gorice, ki so vzljubile tebe in si jih vzljubil ti! Vzljubile so tebe in postale po tvojem heroizmu odredena jugoslovanska imovina. Vinograd s hišico — bil je tvoj sen. Vsevišji pa te je povabil v svoj vinograd! In še pred kratkim si mi pravil, da morda vidimo v goricah se, ko trta nam zorela bo! Sledil pa si vabilu Gospoda — na večno trgatve!

Poslavljam se od tebe v imenu učiteljstva, zlasti še obmejnega, kateremu si bil in večno boš ostal najpopolnejši vzor in vzgled junaka domoljuba, poslavljam se v imenu naše v vzgojo izročene nam obmejne dece, ki bo o Tebi pripovedovala — pisala. In kakor smo ti v nedeljo 15. julija t. l. z obmejnega tabora pri Sv. Križu nad Mariborom tje v Unec pri Rakeku še živemu pošiljali pozdrave, tako se od gomili tvoji v hvalečnosti in zaobljubi klanjamo, ker za nas si ti nesmrten in večno boš živel, z istimi besedami: po tvojem vzgledu in začetni nam poti za srečo naše domovine »Vsi za Maistrom pojdemo!« Vanda Mirko.

Rdeči križ in državni nameščenci

c) po dopustnosti razmer:

- 1.) delovati, da se narodno zdravje varuje in zboljšuje, zlasti se udeleževati borbe zoper tuberkulozo;
- 2.) podpirati nadložnike, zlasti vojne sirote;
- 3.) stopiti v stik z društvi Rdečega križa v drugih državah in se medsebojno podpirati;
- 4.) sodelovati pri ustvaritvi skupnih človekoljubnih namenov, ki jih je postavila Liga društev Rdečega križa.

Društvo se je pri nas v zadnjih letih razvilo v močno organizacijo. V prvih povojnih letih sicer društvo ni moglo dobro uspevati, ker je bil pri nas preveč ukoreninjen spomin na prejšnje razmere. V bivši Avstriji je bil Rdeči križ pri nas domena aristokratov in Nemcev, ter je bilo slovensko ljudstvo od sodelovanja skoraj izključeno. Razen tega so se med vojno godile razne stvari, katere niso bile ravno v prid in čast društva. Po vojni pa so se razmere temeljito izpremenile. Društvo si je začetno povsem nove idealne smernice, katere sem zgoraj navedel in v nasledovanju teh smernic je storilo že dosedaj mnogo dobrega. Podpiralo je sirote, prirejalo ferijalne kolonije, osobito pa je zastavilo svoje moči v podporo in splošno človeštva ob velikih elementarnih neizostah. Glede naših krajev omenim samo katastrofalno povodenj v Polhovgrajskih Dolomitih in prošlo leto v Strugah na Dolenjskem. S pomočjo Glavnega odbora društva Rdečega križa v Beogradu in

Društvo Rdečega križa kraljevine Jugoslavije je dobilo z zakonom o tem društvu z dne 19. avgusta 1933 novo organizacijo. Bivši Oblastni in krajevni odbori so bili ukiniteni ter so na njihova mesta stopili banovinski, sreski in občinski odbori ter poverjenstva. Društvo ima mnogo prijateljev in članov, vendar nikakor še ne toliko, da bi število ustrezalo vzvišenim nalogam društva. Njegove naloge so:

a) V mirnem času:

1. Dajati ljudstvu prvo pomoč ob velikih elementarnih neizostah, raznih epidemijah in drugih občnih ljudskih neizostah;
- 2.) pripravljati osebe in sredstva za izvrševanje nalog, označenih z zakonom o društvu Rdečega križa;
- 3.) pripravljati za ideje in delovanje Rdečega križa številno močen, zdrav in navdušen Podmladek;

b) v vojnem času:

- 1.) podpirati saniteto državne vojaške sile pri prevažanju in oskrbovanju naših bolnikov in ranjencev ter ujetih ranjenih in bolnih sovražnih vojaških oseb;
- 2.) podpirati in aktivno sodelovati pri organizaciji in izvajanju sanitetne protizračne in protiplinske zaščite prebivalstva;
- 3.) posredovati glede vojnih ujetnikov in internirancev;
- 4.) sploh ublaževati s svojim osebjem in lastnim materialom neizbežna vojna zla;

O našem šolstvu

(Konec.)

Težje kot pomanjkanje učnih prostorov smo občutili pomanjkanje učnih oseb in to na vseh vrstah šol. V nekaterih okrajih je manjkalo na osnovnih šolah po več učiteljev, tako, da so bile šole zaprte, ali poedini razredi združeni, da je prišlo do 70 in celo 100 učencev na enega učitelja. V Ljubljani in Mariboru ter njih najbližji okolici je bilo obratno celo preveč učnih oseb. Kljub temu je primanjkovalo v celoti v Sloveniji do 117 učiteljev. Ako bi se držali določb zakona o narodnih šolah glede števila učencev v posrednih razredih t. j. 40—50, bi ne bilo nič brezposelnih učiteljev ter bi jih celo primanjkovalo. Nekoliko si je pomagala šolska uprava s fondom za brezposelne in namestila nekaj učiteljev, nekaj pa jih je namestilo ministrstvo v maju iz proračunskega prihrankov iz odtegljajev draginskih doklad.

Tudi na meščanskih šolah je bilo med letom veliko pomanjkanje učiteljev. Dodelitve učiteljev z osnovnih šol so šle na škodo pouka v narodnih šolah.

Tudi v srednjih šolah so bili nekateri nameščeni šele med šolskim letom ter so se večkrat menjavali profesorji za nekatere predmete.

Tretja težava v našem šolstvu je veliko pomanjkanje učnih pripomočkov za učence in učitelje. Na mnogih osnovnih in meščanskih šolah v siromašnih krajih komaj spravijo skupaj nekaj knjig za učence, da imajo vsaj nekateri učne knjige in si jih potem med seboj izposojajo. Podporne knjižnice nimajo sredstev, da bi zadostile vsem potrebam in preskrbele vsem siromašnim učencem knjige, zato se vrši pouk celo brez knjig.

Vzajemna pomoč staršev in mladine bi lahko veliko odpomogla in ob enem vzgajala mladino k solidarnosti.

Zbirke učil na šolah so zastarele, ker ni nobenih sredstev za nabavo novih. Novi načini pouka, nova področja v tehniki in go-

spodarstvu so dali že davno priliko, da so sestavili strokovnjaki tudi nove učne pripomočke, le da jih naše šole ne morejo nabaviti. Zato je popolnoma razumljivo, da pouk v fiziki, kemiji in zemljepisju ni dovolj življenjski in ne vzbudi pravega zanimanja pri mladini.

Za pouk zemljepisja in zgodovine bi morali imeti vsaj v mestih na razpolago kinematograf z dobrimi vzgojnimi in poučnimi filmi, da bi take predstave bile brezplačne in obvezne, ker bi bile del rednega pouka. V nekaterih državah so to že uvedli. Pri nas je priredilo v Mariboru društvo »Šola in dom« nekaj predstav.

Dalje moramo doseči od prometnega ministrstva brezplačno vožnjo za učitelje in učence za poučne izlete, ki naj bodo sestavni del rednega pouka iz zemljepisja in zgodovine ter prirodoopisja ker imajo posebne važnosti za narodno in državljansko vzgojo.

III.

Sedanje vrste šol so se izoblikovale v daljši dobi in so ustrezale svojemu namenu, ko so nastale.

Duhovno in stvarno življenje pa se razvija dalje in kaže vedno nove potrebe, za katere mora šola pripraviti mladino. Tako so nastale pri nas vrste šol, ki so namenjene mladini iste starosti, so si pa po svojem notranjem ustroju, načinu pouka in duhu, ki vlada v njih povsem nasprotno. Glede osnovnih šol od prvega do četrtega razreda je najmanj sporov, ker je njih naloga jako omejena in enostavna, a kljub temu najvažnejša.

Od četrtega razreda dalje imamo kar tri različne vrste šol, vsijo narodno, meščansko in nižjo srednjo šolo. Da bi se omejil naval na srednje šole je skoro onemogočen prehod z višjih narodnih in meščanskih šol v srednje šole. Nižje srednje šole same pa imajo tri različne tipe in sicer humanističen in realno gimnazijski in realni tip. Otroci z desetimi leti še ni toliko duševno razviti, da bi se lahko sam odločili, za katero vrsto šol je sposobni. Tudi starši in učitelji ne morejo spoznati pri otroku v tej starosti dobi talentov,

Tovarišici Milki Voukovi v slovo

Ti odhajaš! Ravno, ko ti je bila dana prilika, da se nekoliko oddahneš po napornem šolskem delu in si nabereš novih sil za bodoče dni, si se zgrudila za večno. Ni ti bilo dano dočakati onih let, katerih si se tako veselila, ko boš po dovršeni službeni dobi uživala zasluženi pokoj. Pretežko je bilo tvoje breme, zato si omahnila prezgodaj pod njim. Nebo te je poklicalo v večni pokoj in ti pri zaneslo z vsem hudim, ki bi te morda še čakalo v službi in zunaj nje.

Ko stojim ob tvojem grobu, te vidim, ono mladostno veselo in prijazno Milko, ki me je s tako odkritim srcem sprejela, ko sem prišla pred 25 leti na svoje novo službeno mesto na Rako. Za menoj so prihajali drugi. Vsem si bila naklonjena in zvesta v hudem in dobrem. Tudi v tistih težkih časih — saj več, Milka — ko bi se bil omajal vsak slaboten značaj, si znala biti zvesta tovarišica. Pri tebi smo se shajali, ko smo bili veseli in ko smo bili žalostni. Včasih nas je bilo toliko, da še skoraj prostora nisi imela za vse. Kakor bi prišli domov, tako prijetno je bilo pri tebi. Pa ne samo tovariši in tovarišice z domače šole, tudi oni s sosednjih šol, vsi so te enako cenili in radi zahajali k tebi. V imenu vseh, ki so te radi imeli, se zahvaljujem za vse prijetne ure, ki smo jih prebili pri Tebi, za vso tvojo dobrohotnost in za tvoje odkrito tovarištvo. Hvala ti!

Mnogi so prihajali na Rako in odhajali, ti si ostala celih 27 let. Ni ti bilo v naravi, da bi izbirala, kje ti bo boljše in ugodnejše. Kakor drevo, ki se s svojimi koreninami globoko upre v zemljo, v katero je zasajeno, tako si se tudi ti z vsemi silami oklenila kraja in ljudi, med katere si bila poslana. Nobena neugodnost, nobeno razočaranje, nobeno preganjanje te ni oplašilo, ostala si.